

dures o escoteres ---», OPou (*ThPu.*, 34.35). *Mataire* rossellonès.

Matament [Bely.]. *Matança* [c. 1460, JnMartorell]; *matançar*, -era (mall. *DAG.*); *matancejar*, *matancenc*; *matançó*. El cast. *maturranga* originàriament ⁵ 'ròssa, cavalcadura gastada, plena de matadures', d'on després 'bandarra menyspreable', s'usa també com a terme afectiu i grosser en cat. [S. xx]; al Pall. alterat en *matxurranga*, com a despectiu per a tota dona desvergonyida, segurament per contaminació del cast. *machorra* 'femella eixorca, virago', segons una cobla misògina que em comunicun el 1957 a Rialb (suposo -ax- mala grafia per -atx-): «Quantes n'hi haurà d'aquestes *maxurrangues* / quantes n'hi haurà que no es podran casar! / Quin serà 'l fadrí que mantení 'ls podrà? / quin serà 'l galant que podrà tant gastar! / Volen sarrells al(e)s anagües portar, / volen dur fardilles amb farabala. / Quin serà etc.».

Cpr.: *Mata-anyells* (planta); Ed. Fontserè anotava +*matabèns* en el seu *DOrt.* (però no sé si era un tal fitònim o seria matador de l'escorxador). *Mata-aranyes*. *Matabacons*. *Matablat*; *matablats*. *Matabou*; *matabous*. *Matacà* ('pantera' *DTo.* 1647; 'nou vòmica' Belvitges; 'roc' Escrig 1851), d'ús general a tots els dialects; «pedra de regular dimensió», eiv. PzCabr.; i fins al Migjorn val.: «el pavimento de ladrillo grueso, conocido en el país con el nombre de ~», Salvà (*Callosa* I, 144); «Cova del *Matacà*» davall de la Penya Roja a Monòver (1963); «un *matakanét*», Catadau (1962); a manera de NL: «les mairades difícils y emboscades de *Matacans*», MrnVayreda (*Puny.* I, xxii, 344 (265)). Per als matacans de defensa s'usa també una formació paral·lela en prov., si bé formada amb el germà de l'it. *ammazzare*: «uno formidable grelo / de roucassiuo toumbarello / e d'afroums *massacan*, lis acuei d'amoundaut», *Calendau* XII, 43.7. *Matacanar*; *matacanat*.

Matacabra 'calamarsa': ja usual al Ross. en el S. XIV: un que depèn de les collites «no vol ésser tengut de péra, ni de neula, ni de *mata cabra*», doc. de 1371, i semblant en un de 1372 (*InuLC*); i hi continua essent usual, car des d'allà ens encomanava Fabra el 1947 que afegíssim «m., f., calamarsa» al seu diccionari; s'usa fins a l'extrem NO.; val. Escrig; «és més petita que la pedra», tant a Àreu com a Cardós (1943-4), i general aragonès («granizo muy menudo y frío que cae en invierno», *DMPeralta*); però a la part pirinenca ho formen amb 'cabrit': *matakrabið* (< -its) ribag. (Cercuran, 1965), *matacrapito* Bielsa (1965, 1966). En lloc d'això en el Maestr. diuen *mataquirro* (GaGirona = *granissol* grans menut) d'un nom hipocorístic del cabrit. *Matacabra* a l'Empordà és una herba també dita *cabrulla* (Llançà, 1958, veg. ací II, 371b30). *Matacaires*. *Matacandeleles*. *Matacantells*. *Mataceps*. *Matacucs* [Lab. 1840]. *Matacristians*. *Matacucs*.

A *mata-degolla* [Belv. 1805; LleuresC, 76]. *Mata-dones*. *Matafam*. *Matafaves*. +*Mataferris* cert ocell de rapinya, pall. («gavió», Pol, *Vall d'Aneu*, 21), format amb l'arabisme -ferri altre ocell rapisser que suposo deu ser més feble, = ast. *ferre*, cat. *FORRAS* (AL-FERRAZ, DCEC/DECH). *Matafesols*. *Mataflassades*.

Mataformigues. *Matafreres*. *Matafret*, -ds. *Matafum* 'apagador, apagallums' (Cros, 1762, p. 149). *Matagall*, -galls. *Matagallina*. *Matagats*. *Matagent*. *Matagós* (Cavanilles, 1798, *Observ.* II, 330). *Mataguirros*, cf. *GARRÍ*. *Matabòmens*. *Matajaia*, men. (jaia 'vella', cf. *matavelles*, i deu ser tòxica perquè també en diuen *niella de rec*).

Matallops 'acònit napel' (PereVidal, *Guide des Pyr-Or.*, 452, parlant del Capcir), «varietat de l'acònit» (CATorres, *Pir. Cat.*: *Bergadà*, p. 57); val. (Cavanilles, *Observ.* II, 332), però jo anoto *matalòbo* com a nom del *gordolobo* castellà, la *torpa* o *croca* dels nostres, i essent en una vall tan conservadora i oriental com Tàrbena (1963) dubto que pugui ser intrús castellà i penso en el mossàrab (passat que sigui portat per pastors xurros transhumants). *Matalums*.

Matamón nom d'un vent ponentí que té fama de perjudicial per a tothom (*tot lo món*), que *AlcM* recull a Pego: «siendo de temer (de aquí el apelativo de *ve de matamon*) las tormentas de poniente, que nunca traen nada bueno: los pedriscos de que se tienen noticias siempre vinieron de tal dirección», Salvà (*Callosa* I, 113). +*Matamoros* «baladrón» Escrig. *Matamoro* (-*móro*, Agres) val. nom d'una herba boscana que a Benigànim em deien semblant al fenoll, i a Lutxent me l'anomenaren darrere el *joca-sapo*, entre la *pebrella* i el *romer*: no sé si l'anomenaren perquè contarien que els moriscos alçats en aquelles muntanyes i reduïts per fam se'n menjaven i els feia mal profit (i seria *mata de moro*?). *Matamosques*. *Mataordi*. *Matajà* [*DAG.*].

Mataparents [«bolet verinós», *DAG.*], i en aquest concepte se'l té pertot en cat. central: nom que s'explica perquè segons la dita popular alguns cercadors de bolets es mengen ells els rovellons i altres bolets que coeixen bé, i donen els altres a *parents* que els en demanen, d'on casos d'emmetzinament; tanmateix a Tort. deien «bolets mengívols però bastos: de color ros a la cara de damunt, i groc a la cara de baix», Vergés Paulí (*Espurnes* v, 38); s'estén fins al cap de l'Alt Aragó; *matapariéus* a Echo, i també a Aragüés (on de més a més donen el mateix nom a uns «árboles de ramas bajas», 1966). *Matapares*. *Matapobres* [*DAG.*].

Matapoll 'Delphinium staphisagria' *DFa.*; *AlcM* en dona cita d'Arnau de Vilanova i del *Colloqui de les Dames*, val. c. 1500; «thymelea», OPou (*ThPu.*, 50); «torbisco», *CRos* (1762, p. 149); Cavanilles (*Observ.* II, 329). Avui és conegut a totes les terres de la llengua, i el nom s'explica perquè s'usa com a insecticida de la mengilla: a Lutxent m'explicaven que hi posen *matapòl* a les gàbies dels moixons per «esplugar», i que «atura el veneno de l'alacrà lligant-ne una branqueta al membre picat» (1962); a Vilallonga de l'Asafor l'usen per emborratar el peix; i me n'ensenyen com una espècie d'estepa a la Serra d'En Galceran: Vilafamés i Agres (1961-3); també *matapòl* una herba boscana a St. Josep d'Eivissa, amb *l* xocant.

AlcM nota -*òl* en bal. i cat. or. per a una de les plantes dites així i -*ól* per a l'altra, distinció ja indicada en el *DFgra.* i *DAmen.*; el qual: *matapoy* «staphis agría», però *matapoll* «thymelaea», «daphne laureola» i «pas-